

سید جلال ساداتیان

تحلیگر مسائل بین‌الملل

عنوانی که برای سفر اخیر روسای جمهور روسیه و ترکیه به تهران در نظر گرفته شده بود نشست کشورهای ضامن روند آستانه بود که البته در جریان این نشست در خصوص مسائل مختلف دیگری از جمله برجام یا در حاشیه آن روابط دوجانبه در حوزه‌های مختلف با ایران نیز بحث شد. شکل‌گیری این نشست نیز ابتدا بدین دلیل بود که مسائل مربوط به سوریه حل و فصل شود، چرا که از طریق نیروی هوایی روسیه و حرکت‌های زمینی ایران بالاخره بخش قابل توجهی از سوریه از وجود داعش پاکسازی شد و تتمه کار به آستان ادلب در شمال غرب سوریه هم مرز با ترکیه مستقر شدند. فشار بیشتر ایران نیز برای اینکه ماجرا را تمام کند با مقاومت روسیه و ترکیه نیز همراه شد. البته سپس دیدیم که در ماجرای آذربایجان و ارمنستان؛ ترکیه از همان نیروها استفاده کرد و بر علیه ارمنستان آنها را به کار گرفت. بعدها که مقداری پیش‌تر رفتیم دیدیم که روسیه در مقطعی مطرح کرد که نیروهای خارجی که در سوریه هستند این کشور را ترک کنند. این وضعیت با حمله روسیه به اوکراین تغییر کرد و بعد دیدیم که اظهارات قبلی تا حدودی تعدیل شد و نهایتاً منجر به جلسه تهران شد. در نشست تهران هم به اردوغان گفته شد که به شمال عراق و به خصوص سوریه حمله‌ای نداشته باشد و تهاجماتی را که در آنجا انجام می‌دهد متوقف کند و هم لحن و گفتاری که اینها تاکنون داشتند البته به ظاهر در تهران تعدیل شد. برای اینکه ائتلاف‌سازی که آقای بایدن در سفر اخیر به منطقه میان برخی کشورهای عربی با اسرائیل صورت داد موجب شد تا ۳ کشور ایران، روسیه و ترکیه نیز به یک ائتلاف ۳ گانه‌ای برسند. هر چند که طرح ائتلاف عربی-اسرائیلی هم از طرف عربستان مورد استقبال قرار نگرفت و دستاوردی نداشت و هم در مساله اجلاس تهران تالش بر این شد که نوعی تقابل با نشست جده صورت گیرد. یعنی تحت عنوان حفظ سوریه که وزیر خارجه این کشور به تهران آمد تا از نتایج این نشست سران در تهران مطلع شود و وضعیت به شکلی بود که پیام رسانده شود که این نشست در مقابل آنها شکل گرفته و می‌گیرد. مساله دیگری این بحث بود که ایران بتواند به روسیه در تعداد و کیفیت پهپادهایی که در اختیار دارد کمک کند تا روسیه وضعیت قدرت هوایی خود را تقویت کند. نکته دیگر بحث این است که این ائتلاف‌سازی مساله‌ای صرفاً جنگی با اضطراری نباشد؛ بلکه طرفین و کسانی که به این ائتلاف و تفاهم وارد شدند در حوزه غیر نظامی در حوزه‌های اقتصادی و سیاسی و فرهنگی هم تسری داده شود. لذا نیاز پروم ادعا کرده است که حاضر است تا رقم ۴۰ میلیارد دلار در صنایع نفت و گاز ایران سرمایه‌گذاری خواهد کرد. پیش از جنگ اوکراین صحبت این بود که روسیه بتواند روزانه تا ۵۰۰ هزار بشکه نفت ایران را در قالب نفت خود صادر کند ولی بعد دیدیم که به ویژه بعد از جنگ اوکراین روسیه قیمت‌های خود را تخفیفات بسیار بالایی می‌فرشود. اگر روسیه در کاهش قیمت‌های خود پیش‌دستی نکند و تخفیفات ویژه و بسیار بالایی را ندهد تا هر کدام از کشورها بتوانند حوزه آزادی خود را داشته باشند.

ویژه

واکنش نماینده ویژه آمریکا در امور ایران به سفر پوتین به تهران

نماینده ویژه آمریکا در امور ایران درباره احیای توافق هسته‌ای با تلاش برای انداختن توپ در زمین ایران گفت، این تصمیم ایران است که بخواهد به میز گفت‌وگو برگردد. رابرت مالی گفت: ایران می‌گوید که مایل است به مذاکرات بازگردد، اما واقعیت این است که این فرصت به‌طور روزانه از دست می‌رود و این گزینه برای همیشه در دسترس نخواهد بود. وی در پاسخ به اینکه او بارها گفته است فرصت مذاکرات تا همیشه وجود نخواهد داشت و آیا با توجه به این، ضرب‌الاجلی برای مذاکرات وجود دارد یا نه گفت: هیچ تاریخ مشخصی برای پایان دادن به مذاکرات تعیین نشده است. نماینده ویژه آمریکا در امور ایران در واکنش به سفر اولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه به ایران درباره روابط ایران و روسیه مدعی شد: ایران یا می‌تواند در موقعیت همکاری نسبی به روسیه قرار بگیرد، در حالی که روسیه خود در سطح جهان منزوی شده است و فرصت‌های اقتصادی قابل توجهی ارائه نمی‌کند، یا می‌تواند به برجام برگردد که نتیجه آن روابط عادی‌تر با کشورهای همسایه، اروپا و بقیه جهان خواهد بود. وی همچنین درباره ادعاهایی که در زمینه فروش پهپاد از جمله پهپادهای جنگی توسط ایران به روسیه برای استفاده در جنگ اوکراین مطرح است، گفت که این تصمیم به عهده تهران خواهد بود اما این اقدام ادعایی را با توجه به اینکه ایران مخالفت خود را با جنگ اعلام کرده، «گزینهای نه چندان جالب» تلقی کر. مالی با مطرح کردن اظهاراتی تهدیدآمیز در زمینه به کار بردن تحریم‌های آمریکا علیه ایران و روسیه، گفت: ابزارهایی در اختیار داریم و به وسیله آنها هر گونه انتقاد چنین پهپادهایی به روسیه را تحریم خواهیم کرد.

دانمارک کودک ایرانی را به خانواده‌اش بازگرداند

دبیر ستاد حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران، از جدا کردن یک فرزند ایرانی از والدینش از سوی دولت دانمارک، به‌رغم مخالفت پدر و مادرش، انتقاد کرد و گفت: دانمارک هر چه سریع‌تر این کودک ایرانی را به خانواده‌اش بازگرداند. کاظم غریب‌آبادی با اشاره به تصمیم ناعادلانه دولت دانمارک در واگذاری داریوش حیدری، کودک ایرانی به یک خانواده دانمارکی، وارد کردن اتهام واهی کودک‌ربایی به والدین داریوش از سوی دادگاه دانمارکی و بازگرداندن آنان به ایران و جدا کردن این کودک دارای اختلال طیف اوتیسم از خانواده‌اش، اقدامات دانمارک را نقض آشکار تعهدات این کشور در حوزه حقوق بشر به‌ویژه حقوق کودک توصیف کرد. غریب‌آبادی با قدردانی از تلاش‌ها و اقدامات وزارت امور خارجه کشورمان در سطوح مختلف برای حل معضل این خانواده و الحاق فرزند به والدینش، از عدم همکاری دولت دانمارک به بهانه اینکه هر گونه تصمیمی در مورد این کودک ایرانی صرفاً از سوی دادگاه اتخاذ می‌گردد، انتقاد کرد.

نصرا... تاجیک در گفت‌وگو با «آرمان ملی»:

باید وارد بلوک بندی‌های اقتصادی شویم

◀ باید از رویکرد امنیتی در سیاست خارجی به رویکرد اقتصادی شیفیت کنیم

◀ نباید اجازه داد قرار دادهای کلان اقتصادی تنها روی کاغذ باقی بماند ▶ به جای بلوک بندی باید به سمت الگوی همکاری مشترک حرکت کنیم

◀ ایران نتوانسته از ظرفیت‌های اقتصادی کشورهای همسایه استفاده کند ▶ باید در کنش بین‌المللی خود به مسائل اقتصادی توجه کنیم

◀ آینده ایران در سوریه یکی از موضوعات مهم اجلاس تهران بود ▶ سفر بایدن به خاورمیانه دستاورد خاصی نداشت

◀ تثبیت جایگاه بن سلمان به زمان بیشتری نیاز دارد

«آرمان ملی»- احسان انصاری: اگر چه سفر بایدن به خاورمیانه دستاورد‌های خاصی نداشت اما حضور پوتین در تهران سبب عقد قرارداد کلان اقتصادی بین ایران و روسیه شده است. اتفاقی که آینده روابط روسیه و ایران را تحت تأثیر قرار خواهد داد. از سوی دیگر آینده حضور ایران در سوریه نیز در اجلاس تهران مشخص خواهد شد و با توجه به چالش‌های اقتصادی که در ترکیه وجود دارد انتظار می‌رود همکاری اقتصادی ایران و ترکیه نیز وارد فاز جدیدی شود. «آرمان ملی» برای تحلیل و بررسی مهم‌ترین پیامدهای اجلاس تهران با دکتر نصرا... تاجیک، تحلیلگر روابط بین‌الملل گفت‌وگو کرده است. تاجیک معتقد است: «ایران دارای ظرفیت‌های بزرگی در زمینه‌های مختلف است و این ظرفیت تنها با ارتباط با روسیه و چین و برخی کشورهای دیگر بروز و ظهور پیدا نمی‌کند. ما نباید خود را محدود به کشورهای خاصی کنیم و بلکه باید تلاش کنیم از ظرفیت‌های خود برای ارتباط و همکاری با همه کشورها استفاده کنیم. نکته دیگر اینکه ما باید بر اساس منافع اقتصادی خود وارد بلوک‌بندی‌ها شویم.» در ادامه ماحصل این گفت‌وگو را می‌خوانید.

◀ اجلاس آستانه با حضور سران ایران، روسیه و ترکیه چه پیامدهایی برای منطقه خواهد داشت. این اجلاس به چه میزانی می‌تواند از نظر تبلیغاتی در مقابل سفر بایدن به خاورمیانه قرار بگیرد؟

اجلاس «آستانه» که در تهران برگزار شد یک اجلاس معوقه است که در گذشته به تعویق افتاده است. قبل از شیوع ویروس کرونا قرار بود این اجلاس در تهران برگزار شود. دلیل اینکه در تهران برگزار شده نیز این است که نوبت میزبانی به ایران رسیده است. به صورت متداول زمان و دستور کار چنین جلساتی از قبل مشخص می‌شود. به همین دلیل مهم‌رمانی سفر بایدن به خاورمیانه و سفر پوتین و اردوغان به تهران تنها به صورت اتفاقی بوده و دلیل دیگری ندارد. البته ممکن است بخش‌هایی از این سفرها نیز با برنامه بوده باشد. ما دقیقاً نمی‌دانیم در این زمینه چه اتفاقی رخ داده است. سفر بایدن نیز یک یادو بار به تعویق افتاد. اگر از نظر زمانی این موضوع را بررسی کنیم باید عنوان کرد که زمان سفر پوتین و اردوغان به تهران با توجه به سفر بایدن به خاورمیانه زمان خوبی بوده است. سفر بایدن دستاورد خاصی برای آمریکا، عربستان و اسرائیل نداشت. یکی از اهداف سفر بایدن تغییر وضعیت بازار نفت و انرژی بود. با این وجود عربستان نمی‌تواند خواسته‌های بایدن را برآورده کند یا نمی‌خواهد چنین کاری انجام بدهد. برای این کار دلایل سیاسی وجود دارد. عربستان زیاد تمایل ندارد جایگزین نفت روسیه را برای غرب تأمین کند. البته این احتمال نیز وجود دارد که از نظر عملیاتی چنین موضوعی برای عربستان امکان پذیر نباشد و عربستان ظرفیتی برای افزایش میزان نفت خود نداشته باشد. به همین دلیل نمی‌توان سفر بایدن به منطقه را سفری همراه با دستاورد ارزیابی کرد. اینکه در این سفر تصمیم خاصی گرفته شود و رویکرد جدیدی در پیش گرفته شود وجود نداشت و تنها قرارداد‌هایی ما بین طرفین بسته شد که تا تحقق پیدا کند زمان زیادی طول خواهد کشید. برخی مسائل که در این سفر مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت حتی بدون آقای بایدن نیز قابل انجام بود. برخی کشورها مانند عربستان و عراق پروژه‌های خود را نگه داشته بودند که در این سفر به عنوان تفاهم‌نامه و قرارداد امضا شود که در نهایت نیز این اتفاق رخ داد. در این سفر اسرائیل تلاش زیادی کرد که آمریکا را در مقابل ایران قرار بدهد که این امر نیز محقق نشد. مقامات عربستان بیشتر به دنبال این بودند که جایگاه بن سلمان در این کشور و در بین کشورهای عربی و منطقه تثبیت شود. با این وجود با نوع برخوردی که بین طرفین صورت گرفت شرایط تغییر زیادی نکرد. هنگامی که محمدبن سلمان در کسوت وزیر دفاع عربستان سعودی در اتاق بیضی کاخ سفید مورد پذیرش آقای اوباما قرار می‌گرفت با سفری که بایدن به این کشور داشت تفاوت زیادی نداشت. به هر حال مقامات عربستان به دنبال این هستند که جایگاه بن سلمان در این کشور و در منطقه تثبیت شود. این اتفاقی است که نیاز به زمان بیشتری خواهد داشت. پس از جنگ اوکراین ما شاهد قطب‌بندی‌های جدید در عرصه بین‌المللی هستیم. در چنین شرایطی برخی کشورها تلاش می‌کنند به یکی از دو قطب تمایل پیدا کنند و در مقابل برخی نیز برای حفظ منافع ملی تلاش می‌کنند ارتباط خود را با هر دو قطب حفظ کنند.

◀ شرایط اقتصادی روسیه، ترکیه و ایران به شکلی است که اجلاس تهران می‌تواند زمینه همکاری‌های اقتصادی این سه کشور را فراهم کند. این اجلاس به چه میزان می‌تواند برای این سه کشور دستاورد سیاسی و اقتصادی داشته باشد؟

سفر پوتین و اردوغان به تهران به دلیل برگزاری اجلاس

آستانه با موضوع سوریه است. با این وجود این موضوع طبیعی است که در حاشیه این اجلاس گفت‌وگوهای دوطرفه بین ایران و روسیه و ترکیه اتفاق بیفتد یا از سوی دیگر رهبران روسیه و ترکیه با هم دیدار کنند. در شرایط کنونی در جنگ اوکراین اتفاقی در حال رخ دادن است که پیامدهای منطقه‌ای و بین‌المللی دارد. به خصوص در زمینه تغییرات اقلیمی و

اقتصادی منطقه اتفاقاتی افتاده که روی فضای منطقه‌ای و بین‌المللی تأثیرگذار بوده است. ما باید به این نکته توجه داشته باشیم که اتفاقاتی که برای اوکراین با روسیه رخ داده روی مسائل اقتصادی و به صورت مشخص کالاهای اساسی از جمله گندم و کالاهای تعیین کننده دیگری که تا قبل از این جنگ از اوکراین یا روسیه تأمین می‌شده تأثیر گذاشته و پس از این بحران شرایط دیگری پیدا کرده است. در شرایط کنونی به دلیل ایجاد بحران و جنگ در اوکراین کمبودهایی در سطح جهانی ایجاد شده است. به عنوان مثال تأثیرات در تحریم‌های که کشورهای غربی علیه روسیه انجام داده‌اند باعث شده که موضوع جایگزینی نفت و گاز روسیه با کشورهای دیگر مطرح شود. بهترین کار این است که ما از این به بعد بهتر است گیوه اقتصادی به پا کنیم. ما باید سیاست‌های خود را در زمینه سفر خارجی و کنش و واکنشی که در فضای بین‌المللی انجام می‌دهیم به مسائل اقتصادی توجه بیشتری کنیم. در مرحله نخست باید تلاش کنیم مشکلات اقتصادی خود و در مرحله بعد باید مسائل اقتصادی دیگران را حل کنیم. در شرایط کنونی مسائل اقتصادی برای کشورهای مختلف جهان و به خصوص ایران دارای اهمیت است. به همین دلیل تلاش برای همکاری‌های اقتصادی می‌تواند به بهبود وضعیت اقتصادی کشورهای مختلف کمک کند. ایران نیز باید تلاش کند در این زمینه همکاری‌های اقتصادی خود را افزایش دهد تا بتواند مشکلات اقتصادی عبور کند.

◀ در شرایط کنونی مهم‌ترین اولویت‌های این سه کشور چیست؟

به نظر می‌رسد موضوع اوکراین یکی از موضوعاتی است که مورد توجه سران سه کشور قرار گرفته است. در شرایط کنونی ترکیه بی‌تمایل نیست که در زمینه‌های اقتصادی و عملیاتی در موضوع اوکراین نقش‌آفرینی کند. اما ایران باید از آن منفعت شود. دارد نیز دریای سیاه است که ترکیه خود را در آنجا ذی نفوذ می‌داند. موضوع اجلاس تهران درباره سوریه است که خود یک موضوع اساسی و مهم است. در سال‌های اخیر سوریه یکی از مزیت‌های نسبی ایران بوده که ایران باید از آن منفعت بگیرد. علی‌رغم اینکه ما در سوریه هزینه‌های مادی و معنوی کرده‌ایم اما به همان اندازه نتوانسته‌ایم از منافع اقتصادی

و پروژه‌های بازسازی سوریه منتفع شویم. به همین دلیل یکی از مهم‌ترین موضوعاتی که در اجلاس تهران مطرح خواهد شد آینده ایران در سوریه خواهد بود. من متقدم جنبه‌های اقتصادی اجلاس تهران از جنبه‌های دیگر پررنگ‌تر است. این رویکردی است که در شرایط کنونی مطالبه سه کشور ایران، روسیه و ترکیه است و می‌تواند برای سه

فرارو

پالس‌های امنی به غرب ب؟!

هم‌زمان با پایان سفر منطقه‌ای جو بایدن که مأموریت اصلی آن ایجاد اجماع بیشتر برای جلوگیری از نفوذ ایران و روسیه و چین در منطقه بود، تنش‌ها در روابط ایران و اسرائیل نیز در حال اوج گرفتن است. این در حالی است که یکی از محورهای مذاکرات در اجلاس آمریکا و شرکای منطقه‌ای آن -اعضای شورای همکاری خلیج فارس به علاوه مصر اردن و عراق- بحث‌های مرتبط با دفاع مشترک منطقه‌ای بوده است. هم‌زمان با سفر بایدن، مقامات ایرانی مساله هسته‌ای را به شکلی جدید باز کردند؛ از جمله کمال خرازی، رئیس شورای راهبردی روابط خارجی و محمدجواد لاریجانی، دبیر سابق کمیسیون حقوق بشر قوه قضائیه که هر دو از «توان ایران برای تولید سلاح هسته‌ای» سخن گفتند؛ اظهاراتی که در کنار اظهارات محمد مرندی مشاور عالی تیم مذاکره‌کننده هسته‌ای مبنی بر رقابت اصلی جمهوری اسلامی ایران با ایالات متحده آمریکا معنا می‌یابد. مرندی در مصاحبه‌اش تأکید می‌کرد که عربستان سعودی و اسرائیل ضعیف‌تر از آن هستند که بتوانند رقیب منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران باشند. او تنها آمریکا را واجد «منابع لازم» برای رقابت با ایران در سطح منطقه‌ای توصیف کرد. این دیدگاه در کنار مصاحبه کمال خرازی وزیر خارجه دولت اصلاحات مبنی بر «توانایی تولید سلاح هسته‌ای» توسط جمهوری اسلامی ایران نشان می‌داد که الگوهای مبتنی بر رقابت هسته‌ای در روابط ایران و اسرائیل در حال پررنگ شدن است.

۳ برداشت

شاید باید پیام صحبت‌های خرازی را از سه منظر بررسی کرد؛ از منظر نخست باید نشست اخیر جده و مذاکرات درباره تشکیل یک ساختار دفاعی مشترک منطقه‌ای با مشارکت آمریکا و متحدان منطقه‌ای مثل اسرائیل و مصر وارندن را تحلیل کرد. جهت دوم این پیام خود دولت بایدن است که با وجود شعارهای انتخاباتی، توانایی تصمیم‌گیری نهایی در رابطه با پرونده هسته‌ای ایران را ندارد و طی این مدت مذاکرات را در وضعیت عدم تعیین تکلیف قرار داده است. جهت سوم پیام مستقیم ایران به اسرائیل به عنوان مهم‌ترین مخالف احیای توافق هسته‌ای است؛ پیامی که احتمالاً به منظور رفع بن‌بست مذاکرات با استفاده از راهبرد «افزایش مدیریت شده سطح تنش‌ها» ارسال شده است. همه این پیام‌ها در حالی ارسال می‌شود که پس از سفر بایدن به منطقه، دومین سفر ژنرال کوریلاف‌مانده‌نستکام به اسرائیل برای بررسی آخرین وضعیت سیستم دفاع مشترک منطقه‌ای نیز انجام شده است؛ گویی منطقه در آستانه تنش عظیم قرار گرفته است؛ چنانچه هم‌زمان «آویو کوخاوی» فرمانده ستاد مشترک ارتش اسرائیل از مسئولیت اخلاقی خود برای هدف قراردادن ساختارهای هسته‌ای ایران توسط ارتش اسرائیل سخن می‌گفت. با این وصف تمام نشانه‌های موجود حاکی بود که اتفاقاتی در حال رخ دادن است. پیام‌های بایدن در اسرائیل و نیز پیام‌های مقامات جمهوری اسلامی ایران در پایان سفر بایدن را باید در یک راستا مبنی بر احتمال بالای شکست مذاکرات تحلیل کرد؛ به عبارت دیگر با وجود اینکه بایدن حاضر به دادن هیچگونه تعهدی مبنی بر شرکت در عملیات نظامی احتمالی اسرائیل علیه تاسیسات ایران نداده است.

رقابت مبتنی بر بازدارندگی

تمام این اتفاقات در حالی رخ خواهد داد که ایران در آستانه هسته‌ای شدن است. البته این موضوع بسیار پیش از این، در خلال گزارش‌های فنی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی مطرح شده بود و چیز تازه‌ای نیست و تا‌زگی آن تنها به پیام‌های خرازی بازمی‌گردد، بنابراین می‌توان در نظر داشت که ساختار رقابت‌های منطقه‌ای ایران و اسرائیل در آینده در صورت ورود ایران به باشگاه کشورهای هسته‌ای، به سمت رقابت مبتنی بر بازدارندگی دو جانبه هسته‌ای میل خواهد کرد. یعنی دو کشوری با هم نمی‌جنگند فقط به این دلیل که هر دوی آنها توان هسته‌ای دارند. الگوی بازدارندگی هسته‌ای می‌تواند ماشه رقابت هسته‌ای را مخصوصاً از جانب عربستان سعودی و ترکیه نیز بکشد. روندی که در صورت رخداد، دورنمای پیچیده‌ای از رقابت‌های هسته‌ای منطقه‌ای را به نمایش خواهد گذاشت. به همین دلیل است که شاید تصمیم مقامات جمهوری اسلامی ایران مبنی بر عمومی کردن توان هسته‌ای خود را بتوان تلاشی برای بستن دست مذاکرات دانست. به عبارت دیگر مقامات ایرانی تلاش دارند به صورت گام به گام و مدیریت‌شده، ایالات متحده را در وضعیت قبول یارد وضعیت فعلی قرار دهند؛ یعنی دولت بایدن امتیازات مورد نظر را به تهران بدهد و توافق هسته‌ای به سرانجام برسد تا در نهایت با حفظ ثبات منطقه و در نتیجه حفظ ثبات قیمت‌های انرژی، دولت بایدن در آستانه انتخابات میان‌دوره‌ای کنگره، یک برگ برنده در دست داشته باشد. افزایش تنش نظامی در منطقه یعنی آغاز مشکلات برای کل کشورهای منطقه. به همین دلیل است که در شرایط کنونی ارسال پیام‌های دیپلماتیک از یکسو و افزایش تنش نظامی میان کشورهای عرب و اسرائیل به اوج خود رسیده است. برای درک بهتر ماجرا کافی است بدانید هم‌زمان که وزیر خارجه عربستان از عدم تمایل کشورش برای ورود به اتحاد راهبردی با اسرائیل علیه جمهوری اسلامی ایران می‌گوید و برخی پیام‌های مسالمت‌آمیز صادر می‌کند، حرم‌های این کشور به روی پروازهای اسرائیل باز می‌شود.

◀ آیا می‌توان اجتماع دیپلماتیک سران ایران، روسیه و ترکیه را زمینه‌ساز تشکیل یک بلوک ضدتحریم‌سازی علیه غرب قلمداد کرد؟

در بلوک‌بندی‌های بین‌المللی به دلیل اینکه بازی در اختیار قدرت‌های بزرگ است این احتمال وجود دارد که کشورهای در حال توسعه نتوانند به خوبی نقش موثری ایفا کنند و منافع خود را لحاظ کنند. به همین دلیل باید به جای تلاش برای بلوک بندی به سمت الگوی همکاری‌های مشترک حرکت کنیم. الگوی همکاری مشترک این حسن را دارد که هر کشوری مزیت اقتصادی خود را مطرح می‌کند و آن را رقابتی می‌کند. به همین دلیل در نهایت یک همکاری مشترک مبتنی بر «برد- برد» شکل می‌گیرد. این همکاری علیه کسی نیز نیست و بلکه در مسیر زنجیره تولید قرار می‌گیرد. این تولید می‌تواند برای همه کشورهایی که در این زنجیره قرار دارند ارزش افزوده به وجود بیاورد. ایران دارای ظرفیت‌های بزرگی در زمینه‌های مختلف است و این ظرفیت تنها با ارتباط با روسیه و چین و برخی کشورهای دیگر بروز و ظهور پیدا نمی‌کند. ما نباید خود را محدود به کشورهای خاصی کنیم، بلکه باید تلاش کنیم از ظرفیت‌های خود برای ارتباط و همکاری با همه کشورها استفاده کنیم. نکته دیگر اینکه ما باید بر اساس منافع اقتصادی خود وارد بلوک بندی‌ها شویم.